

Alkusanat

Tarkastelen Median pelisäännöt -verkkajulkaisussa sananvapauden toteutumista ja toimitustyölle asetettuja vaatimuksia valikoitujen oikeustapausten ja toimitustyön eettisyyttä arvioivien Julkisen sanan neuvoston ratkaisujen pohjalta.

Julkaisun taustalla ovat journalismin normeja ja etiikkaa koskeneet luentokurssini Jyväskylän yliopistossa ja sen yhteistyöoppilaitoksissa. Olen sisällyttänyt julkaistuun sisältöön myös joitakin aihealueeseen liittyneitä tutkimuksiani. Journalismin eettisyyttä olen pohtinut toimiessani Julkisen sanan neuvostossa ja sanomalehti Kalevan ”Mediatohtorina”.

Olen pyrkinyt paikantamaan ja konkretisoimaan journalistisen työn ongelmakohtia liittämällä käsitellyt tapausesimerkit osaksi kronologisesti etenevää toimituksellista työprosessia. Liikkeellelähtö tapahtuu kuitenkin journalismin ulkoisista lähtökohdista (Journalismin toimintaympäristö), sananvapauteen ja tiedonsaantiin liittyvistä oikeuksista (Yleisön mediasuhde) sekä toimitusten journalistisesta päätösvallasta ja riippumattomuudesta mutta myös mediavallan mahdollisista väärinkäytöksistä (Journalismin uskottavuus). Näitä seuraavat kirjan luvut käsittelevät toimitustyön ajallisesti peräkkäisiä käytäntöjä (Tiedonhankinta, Jutun toteutus, Julkaiseminen ja Jatkoimet).

Valittuja oikeustapauksia olen pyrkinyt seuraamaan niiden lainvoimaiseen päätökseen saakka. Osa tapauksista on ratkaistu kansallisessa käräjäoikeuden, hovioikeuden tai korkeimman oikeuden käsittelyssä, mutta joitakin näistä on edennyt sananvapautta tulkitsevaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun. Esimerkeissä on mukana myös sananvapauden käyttämistä koskevia syyttämättäjättämiskäytöksiä.

Julkisen sanan neuvosto on hyvää journalistista tapaa koskevissa ratkaisuisaan arvioinut samanaikaisesti useita eettisiä periaatteita, vaikka toimitustyön eettisyyttä on saattanut rikkoa vain yksi riittävän ongelmallinen menettely jutunteon yksittäisessä vaiheessa. JSN:n ratkaisemista tapauksista olen käsitellyt sekä epäeettisiksi että eettiset vaatimukset täyttäväksi arvioituja yksittäisiä osia. Tästä syystä olen karsinut esimerkeistä ratkaisua kokonaisuutena leimaavan Vapauttava-Langettava merkinnän. Tapauksen yhteydessä olen kuitenkin kertonut neuvoston eettisen tulkinnan kulloinkin tarkasteltuun ratkaisun osaan.

Eettisiä periaatteita rikkova JSN:n ratkaisu on aineistossa ilmaistu huomautuksena tai hyvän journalistisen tavan rikkomisena. Sanavalinnalla olen halunnut korostaa JSN:n edustaman vapaaehtoisen itsesääntelyn henkeä. Vastaavasti mediallyllä tarkoitetaan nimenomaan journalistista mediaa, johon on tekstissä viitattu myös toimituksena tai tiedotusvälineenä eli painettuna tai digitaalisena lehdistönä, radiona tai televisiona. Median valinnat on kuvattu yleisellä tasolla tunnistamatta kanneltua tai oikeustoimien kohteena ollutta

tiedotusvälinettä ja päätoimittajaa, ellei kyse ole ollut tavanomaista laajempaa julkista keskustelua synnyttäneestä erityistapauksesta.

Toivon, että tästä verkkoaineistosta olisi hyötyä sekä journalismin ja viestinnän ammattilaisille että kaikille median toiminnasta kiinnostuneille. Työhöni olen saanut apurahoja Suomen Kulttuurirahaston Keski-Suomen rahastolta (Keskisuomalaisen rahasto), Suomen tiedetoimittajain liitolta ja Suomen tietokirjailijoilta. Lisäksi kiitän arvokkaista kommentteista Julkisen sanan neuvoston pitkäaikaista sihteeriä Ilkka Vanttistä ja JSN:n puheenjohtajaa Eero Hyvöstä sekä verkkosivuston teknisestä toteutuksesta huolehtinutta Aleksi Koskea (Aksucom).

Jyväskylässä 20.2.2024

Heikki Kuutti